

Στό “μηνιαίο περιοδικό πολιτικής και κριτικής σκέψης” ΕΠΟΠΤΕΙΑ και στό τεύχος Μαρτίου 1990, έδημοσιεύθηκε συνέντευξή μου μέ θέμα τήν ιδιωτική τηλεόραση. «Ώφέλησε ή έβλαψε ή ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση;». Η άπάντησή μου ήταν άβέβαιη. Ύπῆρχαν πολλά σύν, αλλά και άρκετά πλήν. Άρνητικά ή έντονη πολιτικοποίηση, ή φτηνής ποιότητας ψυχαγωγία, ή κακομεταχείριση τής γλώσσας μας. Άντισταθμιστικά όφέλη: ή πολυφωνία, ή δυσχέρεια τής εκάστοτε εξουσίας νά έλέγξει τή ροή τών ειδήσεων, τήν κυκλοφορία πληροφοριών, διαφορετικών γνώμων και απόψεων. Σήμερα ή εκτίμησή μου δέν θά ήτανε πολύ διαφορετική. Μέ δύο λόγια: Βεβαίως είναι καλύτερα από τήν εποχή του κρατικού μονοπωλίου, πού είχε καταστήσει δυνατή τή μετατροπή του ραδιοφώνου και τής τηλεόρασεως σε όργανα αδιάντροπης και χυδαίας κυβερνητικής προπαγάνδας. Η ποιότητα όμως τόσο τών προγραμμάτων ενημερώσεως, όσο και τών ψυχαγωγικών και πολιτιστικών έχει χαμηλώσει σε επίπεδα ανεπίτρεπτα για χώρα πού θέλει νά λέγεται ευρωπαϊκή. Έτσι συντελούν κι αυτά στην εικόνα αποτελεσματώσεως και παρακμής πού παρουσιάζει ή ελληνική κοινωνία. Αυτή όμως είναι μία άλλη θλιβερή ιστορία. Για νά επανέλθουμε στη συνέντευξη, σε έρώτηση αν υπάρχει λόγος υπάρξεως κρατικής τηλεόρασεως μέ φορολογία του πολίτη, όταν λειτουργούν δωρεάν περισσότερα του ενός ιδιωτικά κανάλια, άπάντησα:

ΝΙΚ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ: «Υπάρχει αυτή ή βάση. Είναι ή προβολή προγραμμάτων, τά όποια δέν αποδίδουν τό κόστος τους. Σε τελευταία ανάλυση κάθε πρόγραμμα πρέπει νά αποδίδει τό κόστος του. Πρόσφατα είδα στην κρατική τηλεόραση δύο θεατρικά έργα του Σάμιουελ Μπέκετ. Δέν νομίζω ότι ή διαφήμιση πού υπήρχε εκείνη τήν ώρα ήταν άρκετή για νά προβληθούν αυτά. Χρειαζόταν και ή κρατική επιχορήγηση. Τόν Σάμιουελ Μπέκετ, πού κατά τή γνώμη μου είναι ό μεγαλύτερος θεατρικός συγγραφέας του αιώνα μας πρέπει αυτοί, πού θέλουν, νά μπορούν νά τόν δοῦν. Κι αν τήν πρώτη φορά τόν δοῦν λίγοι, ίσως τήν επόμενη φορά τόν δοῦν περισσότεροι. Δέν ξέρω αν συμφωνείτε, αλλά νομίζω ότι τό “Περιμένοντας τόν Γκοντό”* είναι τό άριστούργημα του αιώνα στο θέατρο. Έχει φιλοσοφική, προσωπική και συνάμα κοινωνική πτυχή».

* Έχω μεταφράσει τό έργο, σε ώρες βραδινής μοναξιάς και άπραξίας στη Νέα Υόρκη. Είδα πολύ καλή παράστασή του off-Broadway και τό έχω σε δίσκους μέ συνταρακτική έρμηνεία του Bert Lahr στο ρόλο του Estragon (Gogo).

– Πάντως κύριε Λιναρδάτο επί πολλά χρόνια είχαμε τήν κρατική ΕΡΤ, ή όποία δέν έβγαζε τά έξοδά της καί ή όποία πρόβαλε έργα, πού «δέν βλέπονταν».

ΝΙΚ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ: «Ούτε συζήτηση. Έχετε δίκιο. Αυτό, πού έγώ έννοώ είναι ότι πρέπει νά υπάρχει ποιότητα. Μιλῶ για προγράμματα ποιοτικά, πού δέν βγάζουν τό κόστος τους, ὄχι για τίποτα άλλο. Με τήν έπιχορήγηση μέσω τῶν φόρων, ή κρατική τηλεόραση μπορούσε νά προσφέρει πολλά αξιόλογα έργα. Είναι αναμφισβήτητο ότι έγινε σπατάλη. Θά ήθελα νά πῶ ότι θεωρῶ υπόδειγμα τοῦ πῶς πρέπει νά λειτουργήσει ή έλληνική ραδιοτηλεόραση τό άγγλικό σύστημα. Έπάρχει τό BBC, πού ζει μέ τήν κρατική έπιχορήγηση, καί υπάρχουν καί ιδιωτικά κανάλια. Πάντως υπάρχει πάντα τό BBC, πού δίνει τόν τόνο τῆς ποιότητας, τόν όποιο μιά άνεπτυγμένη κοινωνία ὅπως ή άγγλική εκτιμᾷ. Γι' αυτό πιστεύω ότι δέν κατέρρευσε ως έπιχειρηση. Συναγωνίζεται τά ιδιωτικά κανάλια, άν καί δίνει ποιότητα. Έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην ποιοτική βελτίωση τῶν ιδιωτικῶν σταθμῶν».

Έπ' ευκαιρία, επειδή υπήρξα από τούς πρώτους υποστηρικτές τῆς μή κρατικής ραδιοφωνίας καί τηλεόρασεως, θέλω νά αναφερθῶ δι' ὀλίγων στην ιστορία τοῦ θέματος. Κυκλοφοροῦν πολλές ανακρίβειες καί πλάνες. Θά παραθέσω λοιπόν τό κείμενο έπιστολῆς πού έγραψα ως άπάντηση σέ σχόλιο, τό όποιο έδημοσίευσε ή έφημερίδα ΕΣΤΙΑ:

«Θά μοῦ επιτρέψετε μερικές παρατηρήσεις αναφερόμενες στό βασικό θέμα τῆς έφημερίδας σας τήν 22 Φεβρουαρίου, περί χορηγήσεως άδειῶν λειτουργίας ιδιωτικῶν τηλεοπτικῶν σταθμῶν από τήν Κυβέρνηση Τζαννετάκη, μέ τόν χαρακτηρισμό αὐτῆς ως “μοιραίου λάθους, τό όποιον διεπράχθη λόγω προεκλογικῶν σκοπιμοτήτων, χωρίς σαφές νομικό πλαίσιο καί χωρίς επαρκεῖς μηχανισμούς έπιβολῆς κυρώσεων”.

Κατ' αρχήν θά αναφερθῶ στό ιστορικό τῆς υποθέσεως. Η Νέα Δημοκρατία ἤδη στό εκλογικό πρόγραμμά της τοῦ 1985 είχε ταχθεῖ υπέρ τῆς λειτουργίας ιδιωτικῆς τηλεόρασεως.

Όταν έσχηματίσθηκε ή Κυβέρνηση Τζαννετάκη, στην όποία υπηρέτησα ως

ύφυπουργός Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, ἐπί κεφαλῆς τῆς τότε γενικῆς γραμματείας Τύπου καί Πληροφοριῶν, καί κατά συνέπειαν ἀρμόδιος γιά τά θέματα ραδιοφωνίας καί τηλεοράσεως, βρεθήκαμε μπροστά στήν ἐξῆς κατάσταση:

Μετά τήν ἐκπληχτική ἐπιτυχία τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Δήμου Ἀθηναίων ΑΘΗΝΑ 9,84 ὁ τότε δήμαρχος Μιλτιάδης ᾽Εβερτ ἀποφάσισε νά ἰδρύσει καί δημοτικό σταθμό τηλεοράσεως. Πρός τοῦτο ἐμερίμνησε καί προμηθεύτηκε κατάλληλον ἐξοπλισμό. Γιά λόγους πού δέν μπορῶ νά προσδιορίσω ἤ νά θυμηθῶ ὁ κ. ᾽Εβερτ ἄλλαξε γνώμη καί προσέφερε, κατά τίς ἀρχές τοῦ 1989, πρῶτα ὑπό μορφή συνεργασίας καί ἐν συνεχείᾳ μέ πλήρη κυριότητα, τά μηχανήματα πού εἶχε προμηθευτεῖ στήν Ἐνωση Ἰδιοκτητῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Ἀθηνῶν, μέ σκοπό τήν συνεργασία τῆς στήν ἴδρυση τοῦ σταθμοῦ.

Τήν πρόταση-προσφορά ᾽Εβερτ, παρά τούς εὐνοϊκούς τῆς ὅρους, δέν ἐδέχτηκε ἡ Ε.Ι.Η.Ε.Α. ὡς σύνολο. Ὁμάδα ὅμως πέντε ἐκδοτῶν-μελῶν τῆς συνέστησαν τήν ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ Α.Ε., ἡ ὁποία ὑπέβαλε αἴτηση πρὸς τήν Κυβέρνηση Παπανδρέου γιά τή χορήγηση ἄδειας λειτουργίας τοῦ τηλεοπτικοῦ σταθμοῦ ΜΕΓΑ. Ὁ δῆμος εἶχε στό μεταξύ ἀποσυρθεῖ. Ἡ ζητηθεῖσα ἄδεια, παρά τίς ἐπανειλημμένες διαβεβαιώσεις τοῦ ἀρμόδιου ὑπουργοῦ ὅτι θά ἐχορηγεῖτο ὁσονούπω, δέν ἐδόθηκε ὡς τίς ἐκλογές τοῦ Ἰουνίου 1989. Ἡ κυβέρνηση Παπανδρέου φαίνεται ὅτι ἐσχεδίαζε τή χορήγηση ἄδειας μέ ὑπουργική πράξη, ἀλλ' ἀνέβαλλε συνεχῶς νά ὀριστικοποιήσει τήν ἀπόφαση προφανῶς γιά νά κρατεῖ τούς ἐκδότες στό χέρι, ἐν ὄψει τῶν ἐπικειμένων ἐκλογῶν. Ἐνα σχέδιο τέτοιας ἄδειας εὔρηκα στό συρτάρι τοῦ ὑφυπουργοῦ ὅταν ἀνέλαβα τό ὑφυπουργεῖο.

Διαδεχθεῖσα τήν Κυβέρνηση Παπανδρέου ἡ Κυβέρνηση Τζαννετάκη εὐρέθηκε ἔτσι μπροστά σέ ἕνα σχεδόν τετελεσμένο γεγονός. Ὑστερα ἀπό πολλές συζητήσεις, στίς ὁποῖες ἔλαβαν μέρος ἐκπρόσωποι τῶν κομμάτων πού συμμετεῖχαν στήν Κυβέρνηση – ἀπό τήν πλευρά τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς Νέας Δημοκρατίας ὁ ὑπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως Θανάσης Κανελλόπουλος κι ἐγώ – συνετάγη σχέδιο νόμου στό πνεῦμα τῆς γαλλικῆς νομοθεσίας, τό ὁποῖον εἶχε κατά μεγάλο μέρος εἰσηγηθεῖ ὁ καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Νίκος Ἀλιβιζάτος.

Βασικές διατάξεις του νομοσχεδίου ήταν η σύσταση μιᾶς ανεξάρτητης αρχῆς, τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως, καί ἡ δυνατότητα λειτουργίας ἰδιωτικῶν τηλεοπτικῶν σταθμῶν. Ἀπό τή σύντομη αὐτή ἀφήγηση συνάγεται, νομίζω, πῶς δέν δικαιολογεῖται ἡ κατηγορία περί προεκλογικῶν σκοπιμοτήτων ἐκ μέρους τῆς Νέας Δημοκρατίας.

Τώρα ὡς πρὸς τήν ἔλλειψη σαφοῦς νομικοῦ πλαισίου, θά ἤθελα νά ἀναφέρω ἐν συντομίᾳ τὰ ἐξῆς: Τό νομοσχέδιο ἐψηφίσθηκε μέ παμψηφία σχεδόν τῆς Βουλῆς ὡς νόμος 1866/1989 μέ τόν τίτλο «Ἰδρυση Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως καί παροχή ἀδειῶν γιά τήν ἰδρυση καί λειτουργία τηλεοπτικῶν σταθμῶν». Στό δημοσίευσμά σας προτείνετε νά συσταθεῖ ἐλεγκτική ἀρχή πράγματι ανεξάρτητη, ἡ ὁποία νά ἀπαρτίζεται πρωτίστως ἀπό ἐιδικούς ἐπιστήμονες. Τό προβλεπόμενο ἀπό τόν νόμο 1866 Ἐθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεοράσεως (Ε.Σ.Ρ.) ἔπρεπε νά ἀπαρτίζεται ἀπό «προσωπικότητες ἀνεγνωρισμένου κύρους στόν τομέα τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν, τῆς ἐπιστήμης, τῆς τεχνολογίας καί τῆς πολιτικῆς», οἱ ὁποῖες θά ὑποδεικνύονταν α) τρεῖς, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ πρόεδρος, ἀπό τό πρῶτο σέ κοινοβουλευτική δύναμη κόμμα, β) δύο ἀπό τό δεύτερο, γ) ἕνας ἀπό τό τρίτο καί δ) τὰ ὑπόλοιπα πέντε μέλη ἀπό ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις σχετικές μέ τό ἀντικείμενο, ὅπως Ἐνώσεις Συντακτῶν, τό Τεχνικό Ἐπιμελητήριο Ἑλλάδος κ.ἄ. Εἶναι προφανές ὅτι μέ τόν τρόπον αὐτό ἐπεχειρεῖτο νά ἀποκλεισθεῖ ὁ διορισμός τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἀπό τήν Κυβέρνηση, πού θά ἦταν ἡ ἐναλλακτική λύση.

Τό Ε.Σ.Ρ. προεβλέπετο, κατά τόν νόμο, νά λειτουργεῖ «ὡς ανεξάρτητο ὄργανο» (ἄρθρο 1) καί ὡς ἔργο εἶχε «τήν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκφράσεως καί τῆς πολυφωνίας, τήν τήρηση τῆς δημοσιογραφικῆς δεοντολογίας καί τήν προαγωγή τῆς ποιότητας τῶν ραδιοτηλεοπτικῶν προγραμμάτων κατά τίς συνταγματικές ἐπιταγές». Προεβλέποντο στόν νόμο μέ σαφήνεια οἱ προϋποθέσεις χορηγήσεως ἄδειας λειτουργίας, οἱ συγκεκριμένες κυρώσεις (συστάσεις, προειδοποιήσεις, πρόστιμα ἕως πενήντα ἑκατομμυρίων καί προσωρινή ἀναστολή λειτουργίας) γιά «παράβαση τοῦ νόμου, τῶν τεχνικῶν ὑποχρεώσεων... τῶν ἀρχῶν τῆς δεοντολογίας καί τῶν ὅρων τῆς συμβάσεως παραχωρήσεως».

Ἐν συνεχείᾳ καί ἐντός τοῦ 1991 ἐδημοσιεύθηκαν, ὅπως προέβλεπε ὁ νόμος, οἱ κώδικες δημοσιογραφικῆς δεοντολογίας, δεοντολογίας προγραμμάτων, δεοντολογίας διαφημίσεων καί διαδικασίας.

Παράλληλα ἀπό τήν 3 Ὀκτωβρίου 1989 ἰσχύει ἡ ὑπ' ἀριθ. 89/552/ΕΟΚ ὁδηγία τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, μέ τήν ὁποία ρυθμίζονται μεταξύ ἄλλων τά θέματα τηλεοπτικῆς διαφημίσεως καί χορηγίας μέ λεπτομερή περιγραφή τῶν ἐπιτρεπομένων διαφημίσεων, τῆς διάρκειας καί τῆς συχνότητάς τους στά διάφορα προγράμματα.

Ἀνακεφαλαιώνοντας, πιστεύω πώς τά ἐλαττώματα που ἀναφέρετε στό ἄρθρο σας ὅτι χαρακτηρίζουν τήν ἰδιωτική τηλεόραση, δέν ὀφείλονται στην ἔλλειψη κανόνων καί κυρώσεων. Ἡ εἰσαγωγή τῆς ἰδιωτικῆς τηλεοράσεως ἔγινε ὕστερα ἀπό ἐνδελεχή ἐξέταση τοῦ ὅλου θέματος καί μέ ρυθμίσεις σαφεῖς, συγκεκριμένες καί μονόσημες.

Ὁ νόμος ἦταν καλός, ἀπλός καί ρεαλιστικός. Δυστυχῶς δέν ἀφέθηκε νά ἐφαρμοσθεῖ καί δέν ἐφαρμόσθηκε σέ καμία σχεδόν περίπτωση. Ἄλλου, λοιπόν, πρέπει νά ἀναζητηθοῦν τά αἷτια καί οἱ εὐθύνες γιά τό σημερινό κατάντημα τῆς τηλεοράσεως στή χώρα μας».

Ἡ ἐπιστολή αὐτή δέν ἐστάλη ποτέ. Οὔτε κἀν ἐδακτυλογραφήθηκε. Ἔχει ὅμως ἐνδιαφέρον, γιατί ἀναφέρεται σέ ἕνα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα, που σήμερα ἔχει καταστεῖ πρόβλημα λειτουργίας τῆς δημοκρατίας, λόγω τῆς διαπλοκῆς μέ τά μεγάλα οἰκονομικά συμφέροντα. Προσθέτω μία παρατήρηση: Μοῦ εἶχε κάμει ἐντύπωση ὅτι, ὅταν τόν Ἰούλιο τοῦ 1989 ἐπῆγα στό γραφεῖο τοῦ ὑφυπουργοῦ στή γενική γραμματεία Τύπου καί Πληροφοριῶν στήν ὁδὸ Ζαλοκώστα, τά μόνα χαρτιά πού εὔρηκα ἦτανε τό σχέδιο τῆς ἀποφάσεως γιά τή χορήγηση ἄδειας λειτουργίας τοῦ σταθμοῦ ΜΕΓΑ καί κάτω ἀπό τό γυαλί, πού ἐκάλυπτε τό ἔπιπλο τοῦ γραφείου, ἕνα σημεῖωμα μέ τά πλήρη τηλέφωνα ὅλης τῆς ἱεραρχίας τῆς ΕΡΤ. Προηγούμενος ὑφυπουργός ἦταν ὁ μακαρίτης τώρα Δημήτρης Μαρούδας.